

Самотність у Мережі
Януш Леон Вишневський

Бестселер

«Самотність у Мережі» – це історія віртуального кохання, що стала реальністю. Герої роману зустрічаються в інтернет-чатах, обмінюються еротичними фантазіями, розповідають історії зі свого життя. Зустрінуться вони в Парижі, подолавши не одну перешкоду, але головним випробуванням для кохання стане сама зустріч...

Януш Леон Вишневський

С@мотність у Мережі

З-поміж усіх вічних речей

Кохання триває найкоротше...

© Janusz L. Wisniewski, 2001

© О. Кравець, пер. з пол., 2019

© «Фабула», макет, 2019

© Видавництво «Ранок», 2019

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо – і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх

виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

@1

За дев'ять місяців перед тим...

Із платформи четвертої колії одинадцятого перону залізничної станції Берлін-Ліхтенберг кидається під поїзд найбільше самогубців. Так запевняє офіційна, як завжди скрупульозна німецька статистика для всіх вокзалів Берліна. Це, зрештою, помітно, коли сидиш на лавці біля четвертої колії одинадцятого перону. Рейки там набагато блискучіші, ніж на інших перонах. Часто повторюване аварійне гальмування надовго залишає рейки вишліфуваними. Крім цього, зазвичай темно-сірі та забруднені бетонні шпали в кількох місцях уздовж усього одинадцятого перону набагато світліші від решти – де-не-де майже білі. У цих місцях вокзальні служби двірця використовували сильні детергенти, щоби змити плями крові: локомотиви та вагони розривали і волочили уздовж рейок тіла самогубців.

Ліхтенберг – одна з найвіддаленіших станцій Берліна і при цьому найбільш занедбана. Позбавляючи себе життя на станції Берлін-Ліхтенберг, маєш враження, що залишаєш за собою сірий, брудний, просмерджений сечю, обдертий від штукатурки метушливий світ, заповнений сумними або навіть зневіреними людьми. Такий світ залишити назавжди значно легше.

Вхід кам'яними сходами на одинадцятий перон є останнім у тунелі між касовою залю і тим трансформаторним приміщенням, що її завершує. Четверта колія – найдальша колія на цілому двірці. Якби вирішити в касовій залі двірця Берлін-Ліхтенберг накласти на себе руки, кинувшись під поїзд, то дорогою на рампу четвертої колії одинадцятого перону можна, хоч ненадовго, але продовжити собі життя. Тому самогубці майже завжди обирають четверту колію на одинадцятому пероні.

На платформі четвертої колії є дві прикручені величезними шурупами до бетонної основи, розмальовані графіті й порізані ножами дерев'яні лавки. На лавці, ближчій до виходу з тунелю, сидів худий смердючий чоловік. Він уже роками жив на вулиці. Тремтів од холоду і страху. Сидів з неприродно скрученими стопами, руки тримав у кишені подертої і заплямленої болоньевої куртки, посклеюваної в кількох місцях жовтою липкою стрічкою з блакитним написом Just do it. Він курих цигарку. Біля нього на лавці стояло декілька банок з-під пива і порожня пляшка від горілки. Біля лавки, у фольговому

рекламному пакеті мережі Aldi, з якого вже давно стерлася жовта фарба, містилися всі його пожитки. Пропалена в кількох місцях ковдра, кілька шприців, коробка для тютюну, пачечки тонкого цигаркового паперу, альбом фотографій з похорону сина, відкривачка до консервів, пачка сірників, дві упаковки метадону, заплямлена кавою та кров'ю книжка Ремарка, старий шкіряний гаманець із пожовклими, подертими, а потім знову склеєними фотографіями молодої жінки, а також диплом про закінчення навчання і посвідчення про несудимість. Того вечора до однієї з фотографій молодої жінки він прикріпив скріпкою листа, а також стомаркову банкноту.

Тепер чекав на поїзд із двірця Берлін-300 до Ангермуенде. Дванадцять хвилин після півночі. Швидкий поїзд з обов'язковою резервацією місць і вагоном Мітрора поряд із вагонами першого класу. Цей поїзд ніколи не зупиняється на станції Ліхтенберг. Проїжджає дуже швидко четвертою колією і зникає в темряві. Він має понад двадцять вагонів. Улітку навіть більше. Чоловік знав це вже віддавна. Він приходив до цього поїзда вже не раз.

Цей чоловік боявся. Однак сьогоднішній страх був зовсім інший. Універсальний, загальновідомий, названий і докладно досліджений. Він добре знав, чого боявся. Найгіршим є страх перед чимось, чого не можна назвати. Від страху без імені не рятують навіть уколи.

Сьогодні він востаннє прийшов на цей двірець. Потім він уже ніколи не буде самотній. Ніколи. Самотність – це найгірше. Чекаючи на поїзд, він сидів спокійний, примирений із собою. Майже радісний.

На другій лавці, за кіоском з пресою та напоями, сидів інший чоловік. Його вік годі було б визначити. Близько тридцяти семи – сорока років. Засмаглий, із запахом дорогого одеколону, у чорній вовняній маринарці, світлих фірмових штанах, розстібнутій сорочці оливкового кольору й зеленій краватці. Біля лавки він поставив металеву валізу з наклейками авіаліній. Увімкнув комп'ютер, який витягнув із чорної шкіряної торби, але відразу ж зняв його з колін і відставив поряд на лавку. Екран комп'ютера мерехтів у темряві. Стрілки годинника над пероном минули число дванадцять. Заходило на неділю, 30 квітня. Чоловік підпер голову руками. Прикрив очі. Плакав.

Чоловік на лавці біля входу підвівся. Взяв фольговий пакет. Переконався, що лист та банкнота в гаманці, взяв чорну банку з пивом і вирушив до кінця платформи, відразу біля семафора. Це місце він собі обрав уже давно. Минув кіоск з напоями і тоді побачив його. Він не сподівався когось на одинадцятому пероні після півночі. Завжди був тут сам. Його охопив неспокій, не схожий на страх. Присутність цього другого чоловіка порушувала увесь його план. Він нікого не хотів зустріти на дорозі до кінця платформи. Кінець платформи... Це справді буде кінець.

І враз відчув, що хоче попроситися з цим чоловіком. Підійшов до лавки. Відсунув комп'ютер і сів біля нього.

– Колего, вип'єш ковток пива зі мною? Останній ковток. Вип'єш? – запитав, доторкаючись до його ноги і простягаючи банку з пивом у його бік.

ВІН: Минула північ. Похилив голову і відчув, що не стримає сліз. Давно вже не почував себе таким самотнім. Це через цей день народження. Самотність як почуття вже декілька років лиш зрідка сягала його в шаленому вирі буденності. Самотнім буваєш тільки тоді, коли на це є час. Він не мав часу. Так старанно організував собі життя, щоби не мати часу. Проекти в Мюнхені і в США, реабілітація і лекції в Польщі, наукові конференції, публікації. Ні, у його біографії останнім часом не було перерв на роздуми про самотність, розчулення і такі слабкості як та, що ось зараз, тут. Тут, на цьому сірому спорожнілому вокзалі, приречений на бездіяльність, він не міг нічим іншим зайнятися, щоб забути, і самотність з'явилася, як напад астми.

Те, що він опинився тут і має цю незаплановану перерву, тільки помилка. Звичайна, банальна, безсенсовна помилка. Як помилка в друці. Перед приземленням на Берлін-Тегель він перевіряв у Інтернеті розклад руху потягів і не звернув уваги, що зі станції Берлін-Ліхтенберг до Варшави потяги курсують тільки в робочі дні. А власне хвилину тому закінчилась субота. Він навіть мав право цього не зауважити.

Це було вранці, після кільканадцяти годин перельоту з Сіетла, перельоту, що завершував тиждень праці без перепочинку.

День народження опівночі на двірці Берлін-Ліхтенберг. Якийсь абсурд. Може, він потрапив сюди з якоюсь місією?! Це місце могло б бути чудовим сценічним оформленням для подій фільму, неодмінно чорно-білого, про марнотність, сірість і трагічність життя. Він був переконаний, що Воячек[1 – Рафал Воячек (1945–1971) – польський поет і прозаїк. Покінчив життя самогубством. – Прим. пер.] тут, у цій хвилі написав би свій найпонуріший вірш.

День народження. Як він народився? Як це було? Чи дуже їй боліло? Про що вона думала, коли їй боліло? Він ніколи її про це не питав. Власне кажучи, чому ні? Так просто: «Мамо, чи тобі дуже боліло, коли ти мене народжувала?»

Сьогодні він би хотів це знати, та коли вона ще жила, таке ніколи не спадало йому на думку.

Тепер її уже нема. Й інших також. Усі найважливіші люди, яких він любив, померли. Батьки, Наталія... Він не мав нікого. Нікого важливого. Мав лише проекти, конференції, терміни, гроші й часом визнання.

Хто взагалі пам'ятає, що в нього сьогодні день народження? Для кого це має значення? Хто це помітить? Чи є хтось, хто про нього сьогодні подумає? І тоді з'явилися сльози, яких він не зміг уже стримати.

Раптом він відчув, що хтось його штурхає.

– Колего... Вип'єш ковток пива зі мною? Останній ковток? Вип'єш? – почувся захриплий голос.

Він підвів голову. Налиті кров'ю, настрашені очі у великих очницях вихудлого, зарослого і вкритого ранами обличчя благально дивились на

нього. У простертій тремтливій руці чоловіка, який сидів поряд, була банка пива. Чоловік помітив його сльози, відсунувся і сказав:

– Слухай, колего, я не хочу тобі перешкоджати. Я не хотів, справді. Я теж не люблю, як хтось чіпляється, коли я плачу. Я піду собі геть. Плакати треба в спокої. Лише тоді від цього радісно.

Він не відпустив його, вхопивши за куртку. Взяв банку з його руки і сказав:

– Ти не перешкоджаєш. Слухай, ти навіть не знаєш, як я хочу з тобою випити. Не йди. Мое ім'я – Якуб.

І раптом він зробив щось, що видавалося йому тієї миті зовсім природним і чому він не міг опертися. Він притягнув того чоловіка і притулив до себе. Поклав його голову на плече, прикрите подертою болоньевою курткою. Вони сиділи так якусь мить, відчуваючи, що відбувається щось урочисте. У певний момент тишу порушив потяг, пролітаючи з гуркотом повз лавку, на якій вони сиділи, притулившись один до одного. Тоді чоловік зіщулився, мов перелякана дитина, притиснувся до нього і сказав щось, що заглушив гуркіт коліс потяга, який мчав повз них. Згодом його пройняв сором. Той другий мусив відчути те саме, бо зненацька відсунувся, мовчки підвівся й рушив до сходів, що вели до тунелю. Біля одного з металевих кошиків на сміття він зупинився, витягнув листок паперу зі свого фольгового мішка, зім'яв його в руці і викинув до смітника. Згодом зник у тунелі.

– Усього найкращого з нагоди дня народження, Якубе, – мовив голосно, випиваючи останній ковток пива з банки, яку той чоловік поставив біля комп'ютера, що продовжував миготіти.

Це лише мить слабкості. Напад аритмії серця, який минув. Він сів, випроставшись на лавці. Поліз до торби за стільниковим телефоном. Витягнув куплену вранці берлінську газету, знайшов рекламу сервісу таксі. Набрав номер. Спакував комп'ютер і, тягнучи з гуркотом по ковдобинах платформи валізки, подався в напрямку тунелю, який вів до касової зали і виходу до міста.

Як це було? Як він це сказав? «Плакати треба в спокої. Лише тоді від цього радісно».

ВОНА: Вже давно жоден мужчина не старався аж надто, щоби вона мала такий настрій, почувала себе привабливою і мала найкращі напої в келиху.

– Ніхто не заперечить, що в Попелюшки було винятково сумне дитинство. Злі єдинокровні сестри, непосильна праця і люта мачуха. Крім того, що їй доводилося затруєватись, витягаючи попіл із зольника, вона не мала навіть каналу MTV, – сказав, вибухаючи сміхом, молодик, котрий сидів навпроти неї за баром.

Він був на кілька років молодший від неї – не більше двадцяти п'яти. Гарний. Неймовірно елегантний. Вона давно не бачила так гармонійно одягненого чоловіка. Саме так. Гармонійно. Він був вишуканий, як його

гарні, пошиті на замовлення костюми. Усе в ньому гармоніювало. Запах одеколону пасував до кольору краватки, колір краватки пасував до кольору каміння в золотих запонках на манжетах бездоганно голубої сорочки. Золоті запонки на манжетах – хто ще взагалі тепер носить такі запонки? – своїм розміром і відтінком золота пасували до золотого годинника на кисті правої руки. А годинник пасував порі дня. Тепер, увечері, на цю зустріч із нею в барі він одягнув елегантний прямокутний годинник з делікатним шкіряним паском під колір його костюма. Зранку на зібранні в берлінському офісі їхньої фірми він мав важкий, достойний ролекс. А крім того, зранку він пахнув інакше. Вона це напевно знає, бо зумисне підвелася зі свого місця і нахилилася за пляшкою газованої води якраз над його головою, хоча мала цілу тацю з пляшками перед собою.

Увесь передобідній час вона приглядалася до нього. Звали його Жан, і він був бельгійцем «з абсолютно французької частини Бельгії», як сам наголошував. Вона не знала, чим французька частина Бельгії аж так особливо відрізняється від фламандської, але відзначила, що бути з французької частини, очевидно, є більшою честю.

Як виявилось згодом, Жан не лише для неї став найбільшою атракцією того цирку в Берліні. Їх стягнули з цілої Європи до центрального управління в Берліні, щоб сказати, що насправді їм нічого сказати. Вже рік вона сиділа разом із їхнім бельгійським аналогом у проекті, який у Польщі не міг вдатися. Пристрої, які вони хотіли продавати, не відповідали польському ринку. Годі продавати ескімосам креми для засмаги. Навіть якщо ті креми найвищої якості.

Вона взагалі не хотіла сюди приїжджати і робила все, щоб перекинути цю поїздку на когось іншого з її відділу. Вони з чоловіком давно планували виїзд у Карконоше з прогулянкою до Праги. Не вдалося. На чітке розпорядження з Берліна приїхати мала саме вона. Та ще потягом, бо, для того щоб це перебування в Берліні взагалі мало сенс, вона насамперед мусила провести один день у філії їхньої фірми в Познані.

Їдучи сюди з Варшави, – останнім часом вона ненавиділа подорожувати потягами, – мала дуже багато часу, щоб опрацювати стратегію, яка б дозволила їй відмовити центральне управління від цього проекту. Проте Жан, той бельгієць із запонками, які, мабуть, пасують навіть до погоди, переконав усіх, що «ринок у Польщі ще сам не знає, як потребує цих пристроїв», і що він «має геніально простий задум зробити так, щоб польський ринок про це дізнався». Потім упродовж години на тлі випечених кольорових слайдів розповідав про свій «геніально простий задум».

Мало що вона сама б розповіла про це за п'ятнадцять хвилин і до того ж набагато кращою англійською, то на додаток ніщо – за винятком мапи Польщі – на його слайдах не відповідало дійсності. Але, крім неї, це ні на кого не справило особливого враження. Було видно, що директорка з Берліна вирішила все ще перед презентацією. Вона також вирішила все ще перед презентацією. Проблема полягала в тому, що ці два рішення були абсолютно різні. Але хіба директорка могла з нею погодитися? Чи хтось такий неймовірно привабливий, хто говорить англійською з таким чарівним французьким акцентом, міг помилитись? Директорка дивилася на бельгійця, який розповідав дурниці на тлі кольорових фантазій, як на красеня, який ось-ось почне роздягатися. Тяжкий випадок менопаузи. Але що ж, очевидно,

на думку директорки, спокуса вартувала грошей акціонерів. А крім того, завжди можна переконати ескімосів, що вони також засмагають упродовж довгої полярної ночі. Від космічного випромінювання. І креми ім, без сумніву, знадобляться.

Після Жана виступила вона. Директорка навіть не дочекалася кінця її презентації. Вона вийшла – її викликала до телефону секретарка. Так усі дізналися, що її не варто слухати. Всі, як за командою, схилилися над клавіатурами своїх лептопів і зайнялися Інтернетом. Вона могла декламувати вірші або розказувати польською анекдоти – вони й так би цього не зауважили. Лише бельгієць, коли вона вже завершила свою презентацію, встав перед нею і з тим своїм роззброючим усміхом сказав:

– Ви найчарівніша інженерка, яку я знаю. Навіть якщо ви не праві, я слухав те, про що ви говорили, затамувавши подих і з якнайбільшою увагою.

Коли вона потягнулась до торби, щоб показати йому свої розрахунки, він додав:

– Чи могли б ви переконати мене у своїй правоті сьогодні ввечері в барі нашого готелю? Скажімо, близько десятої?

Вона згодилася без вагання. Навіть не намагалася нічого ускладнювати будь-якими вигаданими нашвидкуруч побрехеньками про те, як вона дуже зайнята ввечері. Все офіційне, що можна було робити вечорами, вже відбулося. Її потяг до Варшави відходив зранку, близько полудня. Крім того, вона хотіла хоча б раз побути з бельгійцем так, щоб при тому не було берлінської директорки.

Тепер тут, у барі готелю, вона тішилася, що зранку не протестувала надто запально проти того проекту. Бельгієць виявився справді чарівним. Виглядало, що він часто буває в цьому готелі. З барменом розмовляв французькою – мережа готелів Mercure, у яких фірма традиційно резервувала ім ночівлю, належить французам, тому персонал говорить французькою – тож, мабуть, вони знали між собою.

Тепер, коли проект продовжено на наступний рік, вона матиме нагоду зустрічати його значно частіше. Він подобався їй. Вона думала про це, дивлячись на нього, коли він замовляв наступну порцію трунку. Бармен подав їм склянки з рідинами рідкісних пастельних кольорів і екзотичними французькими назвами; бельгієць наблизив своє обличчя до неї.

– Я вже давно не розпочинав неділі з кимось настільки чарівним. Минула північ. Маємо тридцять квітня, – сказав він, опісля вдарив легко своєю склянкою її руку й вустами делікатно торкнувся її волосся.

Це було електризуюче. Вже давно вона не відчувала такої цікавості, що відбуватиметься далі. Чи може вона дозволяти йому брати своє волосся до вуст? Чи має право відчувати таку цікавість? Що насправді вона б хотіла, щоб сталося далі? Вона, дружина пристойного чоловіка? Усі товаришки заздрять їй, що має такого. Як далеко вона могла б зайти, щоб відчути щось більше, ніж тільки те давно забуте тремтіння, коли знову хтось цілує її волосся, заплющуючи при тому очі? Її чоловік давно вже не цілує її волосся, він такий... такий страшенно передбачуваний.

Віднедавна вона думала про це дуже часто. І переважно з неспокоєм. Ні, не те, щоб усе зробилося буденним. Не аж так. Але зник цей потяг. Розпорошився десь у буднях. Усе охолело. Зрідка лише розігрівалося, на хвилину. У першу ніч після її або його повернення з якогось довшого виїзду, після сліз і сварки, яку вони вирішували закінчити в ліжку, після алкоголю або після запашних листків, спалених на вечірках, на чужих ліжках у відпустці, на чужих підлогах, біля чужих стін або в чужих машинах.

Це постійно було. Скажімо, бувало. Але без тієї дикості. Тієї містичної тантри на початку. Того ненасити. Того голоду, який спричиняв те, що на саму лише думку про нього кров, шумуючи, відпливала вниз як шалена, і, як на замовлення, з'являлася вологість. Ні! Цього вже давно не було. Ані після вина, ані після листя, ані навіть на паркінгу при автостраді, куди він з'їхав, коли, повертаючись якоїсь ночі з котроїсь вечірки і незважаючи на те, що ідуть несамовито швидко, вона просунула – так якось найшло на неї під впливом музики в радіо – голову під його руки на кермі й почала розщипати ремінь його штанів.

Це напевно через доступність. Усе було на віддалі витягнутої руки. Нічого не треба було добиватись. Знали кожен свій волосок, кожен можливий запах, кожен можливий смак шкіри і сухої, і вологої. Відомі були всі закамарки тіл, передчували всі зітхання, передбачували всілякі реакції і повірили вже давно в усі признання. Декотрі час від часу повторювались. Але вже не справляли враження. Вони просто належали до сценарію.

Останнім часом їй здавалося, що секс із нею для її чоловіка має настрій – як взагалі їй могло таке спасти на думку?! – католицької меси. Просто піти, ні над чим не замислюватись – і знову маєш спокій на цілий тиждень.

Може, так воно у всіх? Чи можуть двоє дико бажати одне одного, коли знаються кільканадцять років і коли бачилося, як інший кричить, блює, хропе, пісяє і залишає брудну туалетну мушлю?

А може, це не аж таке важливе? Може, воно потрібне лише на початку? Може, найважливішим не є хотіти лягти з кимось у ліжку, але хотіти встати зранку наступного дня і заварити одне одному чаю?

– Чи я зробив щось лихе? – це Жан вирвав її із задуми.

– Я ще не знаю, – відповіла з вимушеним усміхом. – Вибач на хвилину. Я зараз повернуся.

У туалеті вона витягнула з торбинки помаду. Дивлячись у дзеркало, сказала до себе:

– Завтра перед тобою довга дорога.

Почала малювати губи.

– І чоловіка також маєш, – додала, погрожуючи пальцем своєму відображенню в дзеркалі.

Вона вийшла з туалету. Проходячи біля рецепції, почула, як якийсь чоловік, стоячи до неї плечима, вимовляє реєстраторці по літерах своє ім'я:

- Я-к-у-б...

Її вже не цікавило, що «станеться далі». Вона сумувала за чоловіком. Підійшла до бару, до того, хто чекав на неї. Вона піднялась навшпиньки й поцілувала його в щоку.

- Ви не зробили нічого поганого. Навпаки.

Вийняла з торбинки свою візитну картку, зворотний порожній бік міцно притиснула до уст, що блищали від свіжонакладеної помади. Примостила картку на барі поряд зі своїм келихом з недопитою пастельною рідиною.

- На добраніч, - сказала тихо.

ВІН: Таксист, який під'їхав під спустілий двірць Берлін-Ліхтенберг, був поляком. Майже 30 відсотків берлінських таксистів - поляки.

- Завезіть мене до готелю, де є бар, десь неподалік двірця Берлін-300, і щоб був дорогий.

- Це неважко в цьому місті, - таксист голосно засміявся.

Зареєструвався в готелі. Перш ніж відійти, запитав:

- Чи не були б ви такі добрі збудити мене за півтори години до відправлення першого потягу з двірця 300 до Варшави?

Молодий працівник рецепції відірвав погляд від якихось документів і вдивлявся в нього, не розуміючи.

- Як це... Півтори години? Якого потягу? Тобто о котрій?

Він спокійно відповів:

- Бачите, я сам цього достеменно не знаю. Але ви так зворушливо пишете в рекламі вашого готелю, - він показав кольоровий проспект, що лежав біля його паспорта, - що Mercure - це не лише безпечний дах над головою під час подорожі. Mercure - це також подорож. Отож зателефонуйте, будь-ласка, на станцію і дізнайтесь, о котрій годині вирушає потяг до Варшави. І збудіть мене точно за дев'яносто хвилин до його відправлення. Я б також був вдячний, якби ви замовили мені таксі. Я хочу виїхати на двірць за годину до відправлення потяга.

- Так, звичайно, - відповів збентежений працівник рецепції.

- Чи дозволите, я ще не піду в номер і залишу багаж у рецепції. Я б хотів зараз витратити багато грошей у барі вашого готелю. Ви припильнуєте, щоб мій багаж на той час був у безпеці, правда?

Не чекаючи на відповідь, він поклав шкіряну торбу з лептопом на валізку і пішов до дверей, з-за яких долинала музика.

З кулеподібних колонок, прикріплених під стелею заповненого гомоном залу, розливалася спокійна музика. Наталі Коль співала про кохання. Він роздивився. Лише один підвищений стілець біля еліптичного бару був вільний. Коли він туди дістався і побачив наповнений до половини келих, відчув розчарування. Хотів піти, гадаючи, що місце зайняте. Тоді молодик, який сидів на сусідньому стільці, повернувся і сказав англійською:

– Це місце, на жаль, уже вільне. Якщо маєте бажання, можете тут сісти, – і, дивлячись на нього з усмішкою, додав: – Це добре місце. Бармен підходить сюди дуже часто.

Він сів і відразу почув запах ніжних парфумів. Lank?me? Biagiotti? Заплющив очі. Мабуть, усе-таки Biagiotti.

Парфуми здавна захоплювали його. Вони як новина, яку хочеш повідомити. Для цього не потрібно жодної мови. Можна бути глухонімим, можна бути з іншої цивілізації, але однак зрозумієш цю новину. В парфумах є якийсь ірраціональний, таємничий елемент. Channel № 5, L'air du Temps чи Po?me – вони як вірш, який носиш на собі. Декотрі так непоправно sexу. Вони змушують озирнутись, навіть прагнути жінку, яка ними користується. Він пам'ятає, як два роки тому відвідував Прадо. У якийсь момент повз нього пройшла жінка в чорному капелюсі, і його оповив містичний запах. Забувши про Ель Греко, Гою та інших, він пішов за тією жінкою. Тепер він подумав, що за жінкою, яка тут хвилину тому сиділа і залишила свій запах, теж хотів би піти.

Він вихилився й сперся ліктями на барі, щоб привернути увагу бармена, який нібито підходив до цього місця дуже часто. І тоді зауважив візитну картку, що лежала біля келиха. Контур уст був чітко відбитий на білому картоні. Нижня губа виразно ширша, рішучий вигин верхньої. Чудові уста. У Наталії були саме такі. Підніс картку до носа. Немає сумніву – Biagiotti! Вона мусила належати жінці, яка сиділа тут кілька хвилин тому. Він вирішив перевірити це.

Перевертав картку, коли почув:

– Вибачте, але ця картка призначена для мене.

– Але ж, звичайно. Я саме хотів вас про це запитати, – збрехав, подаючи чоловікові візитку.

Він запізнівся. Не дізнається, кому вона належала. Молодик узяв її, сховав до кишені маринарки, залишив чайові для бармена на тарілочці філіжанки з кавою і мовчки пішов.

– Пляшку добре охолодженого просеко. І сигару. Найдорожчу, яка у вас є, – мовив до бармена, який з'явився перед ним тієї хвилини.

Такі губи були також у його мамі. Але в матері все було чудове.

Той день, що минув, і тих декілька годин належали в певному сенсі його матері. І зовсім не тому, що на свій день народження він думає про те, як вона його народила.

Він прилетів учора вранці з Сіетла до Берліна лише для того, щоб урешті побачити, де народилася його мати.

Її біографія останнім часом цікавила його як роман, у декількох важливих розділах якого він брав участь. Прагнув будь-що довідатися про ті найперші.

Вона народилася недалеко від двірця Берлін-Ліхтенберг, у лікарні самаритянок. Дідусь вивіз до Берліна свою, на останніх місяцях вагітності, жінку з надією, що в Берліні їм буде краще. Як це тепер називають? Економічний емігрант. Так. Саме так. За тиждень після приїзду до Берліна бабуся народила його маму. У лікарні самаритянок. Лише туди привозили породіль просто з вулиці. Тих, без грошей. Учора він був біля того будинку. Тепер там якийсь турецький експериментальний театр.

Через три місяці вони повернулись до Польщі. Не могли жити в Німеччині. Однак, байдуже, що це були тільки три місяці. У свідоцтві про народження назавжди залишилась ця історична примітка: місце народження – Берлін. Так його мама стала німкеню.

Це завдяки тому він має тепер німецький паспорт і може літати до Сіетла без візи. Хоча завжди літає з двома паспортами. Якось забув польський і почувався, як без громадянства.

Бо він може бути лише поляком.

Офіціант приніс голубу пляшку просеко, сріблясту тубу з кубинською сигарою й малу гільйотину. Відкоркував пляшку, коли він запальовав сигару. Перший келишок він випив одним духом. Сигара була чудова. Він давно не курих настільки добрих сигар. Колись у Дубліні. Багато років тому.

Він не міг припинити думати про вчорашню прогулянку по матеріному минулому. Проте її німецькість – це не лише лікарня самаритянок у передвоєнному Берліні й не лише цей запис у її свідоцтві про народження. Усе значно складніше. Так само, як і її біографія.

Він народився котрогось 30 квітня, і був третьою дитиною третього чоловіка своєї мами. На той день припадає Якуба. Всі вважають, ніби саме тому його назвали Якуб. Але це не так. Якубом називався другий чоловік його матері. Польський художник, який 1942 року став німцем лише тому, що народився на 12 кілометрів занадто західніше, а під Сталінградом треба було мати повні окопи. Тоді оті справді справжні німці менш справжніми німцями робили всіх.

Звичайно, відразу після цього вони робили їх також німецькими солдатами. Солдатами ставали тоді всі. Кульгаві, психічно хворі, сухотники. Усі тоді могли і повинні були бути солдатами. Другий чоловік його матері не знав цього. Він не уявляв собі ані дня, ані ночі без його матері. Тому задовго до лікарської комісії насамперед навмисне пітнів, а потім бігав уночі

босий по снігу в парку – він сподівався, що дістане туберкульоз. Дістав. Але й так його взяли в окопи.

Після війни вони не знайшли одне одного. Не допомогло навіть велике кохання. Позбувшись смутку, вона повірила, що художника в неї відібрала війна і що так воно мусить бути. Тоді в її житті з'явився його, Якуба, батько. Змарнілий, красень аж до запаморочення, стовідсотковий поляк після Штуттгофа. Вона з німецькою національністю, він – після трьох років табору. Батько ніколи не дав йому відчуття, що ненавидить німців. Хоча ненавидів. Цікаво, чи пробачив би йому те, що він проживав у Німеччині.

Його батьки – це найкраще свідчення того, що ті польсько-німецькі поділи – сам лише договір істориків, яким вдалося переконати цілі народи. Зрештою, вся історія – лише договір. Насамперед щодо спільного обману. Домовилися, що саме цей, а не інший обман вивчатимуть у школі.

Знов йому зробилося сумно. Досить нині сумувати – у нього ж день народження. Він налив собі наступний келишок. Сьогодні він іде додому.

ВОНА: Усі місця у вагонах першого класу були продані. Вона зробила помилку, не викупивши зворотної плацкарти ще у Варшаві. Касирка на двірці Берлін-300 сказала:

– Я маю лише кілька вільних місць у другому класі. Усі в купе для курців. Берете?

Її жахала перспектива кільканадцятигодинної їзди в задимленій клітці. Але що вона мала вдіяти?

Вона сіла біля вікна. Обличчям у напрямку руху. Була сама в купе. Потяг мав від'їжджати лише за півгодини. Вийняла з валізки книжку і скорозшивач із документами із зустрічі в Берліні. Окуляри. Пляшку мінеральної води. Стільниковий телефон. CD-плеер, компакт, запасні батарейки. Вона роззулася і розіпнула два гудзички на спідниці.

Купе повільно заповнювалось. У репродуктори оголошено про відправлення потягу, а одне місце й далі залишалось порожнім. Потяг уже рушав, як раптом розсунулись двері купе. Вона звела голову від книжки, і їхні очі зустрілися. Вона витримала його погляд. Це він схилив голову. Нагадував у той момент засоромленого малого хлопця. Валізку примістив на полиці під стелею. Зі шкіряної торби витягнув комп'ютер. Сів на вільне місце біля дверей. Їй здавалось, що він дивиться на неї. Вона встромила ноги в черевички. Розмірковувала, чи він бачить розіпнуті гудзички спідниці.

За хвилину встав. Витягнув з торби банку дієтичної кока-коли і три кольорові журнали: Spiegel, Playboy, Wprost. Поклав їх собі на коліна. Вона не знала чому, але те, що він був поляком, втішило її.

Зняв маринарку. Закотив рукави темно-сірої сорочки. Був засмаглий. Його волосся було в такому неладі, ніби він прийшов у купе просто з ліжка. Був неголений. Мав розіпнену сорочку. Він не був молодий, однак моложавий. Відколи він зайшов, вона сподівалась, що ніхто не запалить тепер цигарки.

Входячи, наповнив купе запахом свого одеколону. Їй хотілось якомога довше чути цей запах.

Крадькома кидала на нього погляд з-під окулярів. Він почав читати. Вона також повернулася до своєї книжки. У якийсь момент відчула неспокій. Підвела голову. Він вдивлявся в неї. Мав сумні, змучені, зеленкаві очі. Пальцями правої долоні доторкався до рота і проникливо вдивлявся в неї. Їй зробилося дивно тепло. Вона усміхнулася до нього.

Він відклав журнали і простягнув руку до комп'ютера. Пасажири в купе з цікавістю приглядалися до нього. З кишені маринарки він витягнув стільниковий телефон, потім нахилився вперед і увімкнув його до спеціального гнізда в задній частині комп'ютера. Може, не всі в купе розуміли, що він хотів зараз зробити, але вона знала, що він під'єднується до Інтернету.

Спершу вона думала, ніби те, що він робить, претензійне і на показ, тут, у цьому потязі, відразу після виїзду з Берліна, але коли придивилася, з якою увагою він вдивляється в екран, подумала, що це... Що він не претензійний і не на показ.

Запхала руку під блузку і делікатно запнула гудзички на спідниці, поправила волосся і випрямилась на сидінні.

ВІН: Якщо в Німеччині можна на когось розраховувати, то лише на прибиральниць із Хорватії.

Звичайно, ніхто не розбудив його за дев'яносто хвилин до відправлення потягу до Варшави. Навіть не було кому сказати, що це просто скандально в готелі за 300 доларів за ніч. Працівника рецепції з ночі вже давно не було видно за стійкою, а блондинка, яка перейняла після нього чергування, не виглядала на таку, що знає, де на мапі розташована Варшава.

Його розбудила прибиральниця, яка думала, що кімната порожня, й увійшла поприбирати, а він ще далі спав. Він не знав, о котрій годині відходить потяг до Варшави, але коли побачив, що вже за п'ять одинадцять, відчув, що не має багато часу.

Він не звертав уваги на те, що прибиральниця все ще стоїть там. Вискочив голий з ліжка, крикнув: «О курва мать!» – і почав одягатися з шаленим поспіхом. Оскільки прибиральниця була з Хорватії, вона прекрасно зрозуміла «о курва мать», і коли він кидав до косметички все поспіль з полицки у ванній, й вона пакувала до його валізки те, що лежало на нічному столику і біля телевізора. Через декілька хвилин він вибіг з номера. У першому пориві підбіг до рецепції, але того працівника, на щастя, не було. Коли він зорієнтувався, що блондинка з рецепції не має поняття, про що йдеться, навіть не розрахувався. Вони мають номер його кредитної картки. Окрім того, в потязі він може увійти в Інтернет і заплатити. Карта American Express, яку він мав від фірми, дозволяє це.

Перед готелем стояв ряд таксі. Таксист пристосувався до ситуації: через десять хвилин вони були на двірці. Він не купив квитка. Прибіг на перон і

вскочив до вагона, який стояв просто перед виходом з тунелю. Вдалося. Потяг рушив. Він відчинив двері першого, яке йому трапилося, купе.

Вона сиділа під вікном. Із книжкою на колінах. Уста були такі, як відбиті на візитній картці в барі. Волосся ззаду підібране. Високе чоло. Вона була прекрасна.

Він зайняв єдине вільне місце. Звичайно, він не мав резервації. Байдуже. Він вирішить цю проблему, коли прийде кондуктор. З картки, наклеєної на дверях купе, було написано, що це місце й так було зарезервоване допіру від Франкфурта-на-Одері.

Він витягнув газети. Кіоск у готелі продавав і польські часописи. Разом із французькими, американськими, англійськими та італійськими. Wyborcza, доступна щодня як Paris Soir у готельному кіоску в центрі Берліна, у сто разів важливіша, аніж усі ті декларації про «готовність Польщі вступити до Європи».

У певний момент він не зміг стриматися. Підвів голову від газети і почав приглядатися. Крім помади на губах, вона не мала жодного макіяжу. Вона читала, щоразу торкаючись пальцями до вуха. Її руки вражали. Коли вона перегортала сторінки книжки, здавалося, що лише гладить їх довгими пальцями.

Вона підвела голову й усміхнулася до нього. Цього разу він не зникнув, відповів усміхом.

Він не хотів більше читати. Підключив телефон до комп'ютера і запустив програму електронної пошти. Повільно пройшов усю процедуру ідентифікації. Модем у стільниковому телефоні є, мабуть, найповільнішим модемом, який існує. Він часто замислювався чому. Перевірить це, одразу як повернеться до Мюнхена.

У його поштової скриньці в комп'ютері інституту в Мюнхені був лише один e-mail. В адресі вказана назва відділення якогось банку в Англії.

«Знову якась реклама?» – подумав.

Він хотів її відразу видалити, але його увагу привернула перша частина адреси: Jennifer@. У його спогадах це ім'я звучало як музика. Він вирішив прочитати.

Кемберлі, Саррей, Англія, 29 квітня

Ти Й. Л., правда???!!!

Так свідчить Твоя інтернет-сторінка. Я провела на ній сьогодні цілий дообідній час у своєму бюро в банку. Замість того щоб зайти на сторінку лондонської біржі і працювати, за що мені тут незле платять, я читала слово за словом на Твоїй сторінці. Потім узяла таксі і поїхала до книгарні в центрі Кемберлі купити польсько-англійський словник. Я взяла найбільший, який у них був. Я хотіла також зрозуміти ті фрагменти, які Ти опублікував

на тій сторінці польською. Я не все зрозуміла, але зрозуміла атмосферу. Таку атмосферу вмів створювати лише Л. Й. Отож це, мабуть, усе-таки Ти.

Після роботи я пішла до мого улюбленого бару Club 54 неподалік від двірця і напилася. Я чотири дні голодую, «очищаюся», голодуючи цілий тиждень. Знаєш, отож двічі на рік витримавши три дні абсолютного голодування, впадаєш у стан своєрідного трансу. Твій організм нічого не мусить перетравлювати. Лише тоді помічаєш, як обкрадає тебе процес травлення. Раптом маєш так багато енергії. Живеш як у похміллі. Ти креативний, піднесений, усі відчуття надзвичайно посилені й загострені. Твоє сприйняття як суха губка, готова всмоктати все, що тільки опиниться неподалік. Тоді-то пишеш гарні вірші, вигадуєш надзвичайно революційні наукові теорії, різбиш і малюєш провокаційно й авангардово, а також особливо щастить на біржі. Це останнє я можу з певністю підтвердити. Крім того, Бах на «голоді» е... ну, який е... Він такий, ніби його грав сам Моцарт.

Проте такого стану досягаєш лише тоді, коли пройдеш «у стражданні» перші 2 або 3 дні. Ці 2 або 3 дні – це безперервна боротьба з голодом. Від голоду я прокидаюся навіть уночі. Але перейшла через це все і починала відчувати нині похмілля «нетравлення». І в цьому похміллі натрапила на Твою інтернет-сторінку. Не могло бути кращого моменту.

І все інше стало неважливим.

Узагалі, так насправду, я не перервала голодування. У тому барі я ж нічого не їла. Лише пила. Переважно за спогади. Ніколи не пий – навіть якщо це «кривава мері» і вона така добра, як подають у Club 54, і ти маєш найгарніші спогади – на четвертий день голодування. З'їж щось перед цим.

Потім я повернулася додому і написала цей e-mail. Він як сторінка зі щоденника виголоднілої (3 дні без їжі), п'яної (2 «криваві мері» і 4 guinness'и) жінки після перипетій (12 років біографії).

Тому, прошу, постався до нього з повагою.

П(перед) Скриптур: «Острів» у цьому тексті – якщо б Ти забув – це мій острів Вайт. Маленька плямка на мапі між Францією та Англією на каналі Ла-Манш, там, де я народилась.

Дорогий Й. Л.,

Знаєш, що я писала цей лист мінімум 1000 разів?

Я писала його в думках, писала на піску на пляжі, писала на найкращому папері, який можна було придбати в Об'єднаному Королівстві, писала собі ручкою на нозі. Писала його на суперобкладинках дисків з музикою Шопена.

Я писала його стільки разів...

Я його ніколи не вислала. За останні 12 років – бо це було саме 12 років тому – я не вислала щонайменше тисячі листів до НЬОГО.

Бо це зовсім лист не до Тебе. Це лист до Л. Йота. Бо я поміняла йому ініціали, з'єднала їх і називала його Елйот.

Ти, правда, Й. Л., але знаєш його. Ти, мабуть, знаєш його так, як ніхто інший. Обіцяй мені, що розкажеш йому, що я написала. Розкажеш?

Бо Елйот мав бути як антракт між першим і другим актом опери. Я тоді п'ю найкраще шампанське, яке тільки є в барі. Якщо я собі цього не можу дозволити, то залишаюся вдома і слухаю диски. Він мав бути як це шампанське. Лише на перерву. Мало вдарити в голову. Мало смакувати і викликати це похмілля на наступний акт. Але музика була ще гарніша.

Елйот був такий. Як найкраще і найдорожче шампанське в барі. Сп'янив мене. Потім мала бути ще друга перерва. А потім концерт мав закінчитися. І шампанське теж. Але так не сталося. Вперше в житті з цілої опери я найкраще запам'ятала перерву між першим і другим актом. Насправді та перерва ніколи не закінчилась. Я це усвідомила собі сьогодні вранці в тому клубі. Головно завдяки відчуттям, загостреним четвертим днем голодування і четвертій склянці guinness'у.

Я провела з ним 88 днів і 16 годин мого життя. Жоден чоловік не мав так мало часу і не дав мені так багато. Один був зі мною впродовж 6 місяців, а не зумів мені дати того, що я мала з Елйотом уже після 6 годин. Я була з тим типом, бо вважала, що ті його «6 годин» лише настануть. Я чекала. Але вони ніколи не настали. Якогось дня під час безглуздої суперечки він почав кричати:

– Що такого дав тобі той холерний поляк, після якого тобі нічого не залишилося? Навіть жодної фотографії.– А коли, триумфуючи, додав: – Чи він хоч знав, що це таке – фотоапарат?! – я виставила за двері його напівпорожню валізку, з якою він вселився до мене.

Отож, що мені дав цей «холерний поляк»? Ну що?

Наприклад, він дав мені оптимізм. Він ніколи не говорив про смуток, а я знала, що він пережив крайній смуток. Він заражав оптимізмом. У нього дощ був лише короткою фазою перед приходом сонця. Кожний, хто мешкав у Дубліні, знає, що такі думки – це приклад тотального оптимізму. Це при ньому я запримітила, що можна носити речі, які не мусять бути чорними. Це при ньому я повірила, що мій батько любить мою маму, лише не вміє це виявити. У це ніколи не вірила навіть моя мама, а також її психотерапевт.

Він дав мені таке почуття, коли тобі здається, що за хвилину ти здурієш від бажання. І при цьому ти напевно знаєш, що воно здійсниться. Він умів розповідати мені казку про кожен частину мого тіла. Мабуть, не було такої, до якої б він не доторкнувся чи не скуштував. Якби він мав час, поцілував би кожен волосину на моїй голові. Кожну по черзі. З ним мені завжди хотілося оголитися ще більше. В мене було відчуття, що чулася б насправду гола лише тоді, коли б мій гінеколог вийняв мені спіраль.

Він ніколи не шукав еrogenних місць на моєму тілі. Припускав, що жінка є еrogenним місцем як цілість, а в тій цілісності і так найерогеннішим є мозок. Елйот чув про нашумілий G-пункт у піхві жінки, але шукав його в моєму мозку. І майже завжди знаходив.

Я дійшла з ним до кінця кожної дороги. Він завів мене до таких прекрасно грішних місць. Деякі з них є тепер для мене святістю. Інколи, коли ми кохалися, слухаючи опери або Бетховена, мені здавалося, що не можна бути ніжнішим. Ніби він мав два серця замість двох легенів. Може, і справді мав...

Наприклад, він дав мені таку малу червону гумову грілочку у формі серця. Ненабагато більшу від долоні. Солодку. Лише він міг знайти щось таке в Дубліні. Бо лише він звертав увагу на такі речі. Він знав, що я маю страшні ПМС-и перед ще гіршими менструаціями, і що тоді я несправедлива, жорстока, егоїстична, вредна відьма, якій усе заважає. Навіть те, що схід є на сході, а захід на заході. Одного дня він поїхав у інший кінець Дубліна і купив її. Тієї ночі, коли так жакливо боліло, він встав, наповнив її теплою водою і поклав мені на живіт. Але спочатку цілував мене там. Сантиметр за сантиметром. Повільно, делікатно і так неймовірно ніжно. Потім поклав мені це на живіт, і коли я, захоплена, вдивлялася в цю крихітку, він почав цілувати і смоктати пальці моїх ніг. Один за одним. На обох ступнях. Весь час дивився мені в очі і цілував. Навіть якщо ти не маєш ПМС-ів, можеш уявити собі, що це було чудово. На жаль, я пережила з ним лише три ПМС-и і три менструації.

Наприклад, він дав мені цю дитячу допитливість. Він питав про все. Так, як дитина, яка має право питати. Він хотів знати.

Він навчив мене, що «не знати» – це «жити в небезпеці». Цікавився всім. Усе зважував, у всьому сумнівався і був схильний вірити у все, якщо лише вдалося переконати його фактами. Пригадую, як він одного дня шокував мене, питаючи:

– Думаєш, що Айнштейн онанізував?

Наприклад, він навчив мене, що потрібно піддаватися своїм бажанням тоді, коли вони з'являються, і нічого не відкладати на пізніше. Так як тоді, під час гостини у величезному будинку якогось дуже важливого професора генетики, в ході дуже важливої нудної наукової дискусії про «генетичні обумовлення сексуалізму ссавців» він раптом встав, підійшов до мене, нахилився – всі замовкли, дивлячись на нас, – і прошепотів:

– На другому поверсі цього будинку є ванна, якої ти ще не бачила. Дивлячись на тебе, я не можу зосередитись на дискусії про сексуалізм. Ходи зі мною зараз до тієї ванни.

І додав:

– Думаєш, що це генетично обумовлено?

Я чемно встала, ми пішли нагору. Без слів обпер мене об кришталеве дзеркало у дверях шафи, спустив штани, розсунув мої ноги і... І «генетично обумовлений сексуалізм ссавців» набрав зовсім іншого, чудового значення. Коли через декілька хвилин ми повернулися вниз і сіли на свої місця, на мить запала тиша. Жінки уважно на мене дивились. Чоловіки запалили сигари.

Наприклад, він дав мені відчутти, що я для нього найважливіша жінка. І все, що я роблю, має для нього значення. Щоранку, навіть коли ми спали разом, він, вітаючись, цілував мені руку. Розплющував очі, витягав мою руку з-під ковдри і цілував. І при цьому казав: «Добридень». Завжди польською. Так, як він це зробив першого дня, коли нас познайомили.

Часом, коли він прокидався вночі «вражений якоюсь думкою», – так це називав, – тихенько вислизав з ліжка і йшов працювати до тих своїх генів. Повертався на світанку, заскакував під ковдру, щоб поцілувати мене в руку і сказати «добридень». Він наївно думав, що я цього не зауважувала. Я зауважувала наносекунди без нього.

Він міг прибігти до інституту, де в мене були заняття, і сказати мені, що запізниться на 10 хвилин на вечерю. Щоб я не хвилювалася. Розумієш, цілих неймовірно довгих 10 хвилин...

Наприклад, дав мені за ті 88 днів і 16 годин понад 50 пурпурових троянд. Бо я найбільше люблю пурпурові троянди. Останню дав мені о тій останній, 16 годині. Перед самим відльотом, на летовищі в Дубліні. Знаєш, коли я поверталася з того летовища, мені здавалося, що ця троянда – найважливіша річ, яку до цього часу хто-небудь дав мені в моєму житті.

Він був моїм коханцем і водночас найкращою приятелькою. Таке щось трапляється лише у фільмах, і лише в тих з Каліфорнії. Зі мною насправді трапилося в дощовому Дубліні. Він давав мені це все і нічого не хотів натомість. Абсолютно нічого. Жодних запевнень, жодних обіцянок, жодних присяг, що «лише він і ніколи ніхто інший». Просто нічого. Це була та його єдина, бридка риса. Для жінки не може бути більшого страждання, ніж чоловік, який такий добрий, такий вірний, так любить, такий неповторний і не очікує жодних обіцянок. Просто він е і дає їй певність, що буде навечно. Ти лише боїшся, що та вічність – без усіх стандартних обіцянок – буде короткою.

Моя вічність тривала 88 днів і 16 годин.

О 17 годині 89-го дня я почала чекати на нього. Вже там на летовищі. Від воріт терміналу він від'їхав автобусом. Він поволі піднявся сходами, які вели до літака, і на самій горі, вже перед входом, повернувся в напрямку оглядової тераси, на якій я стояла, – він знав, що я там стою, – і поклав праву руку зліва на своїх грудях. Стояв так мить і дивився туди, де я була. Потім зник у літаку.

Більше я його не бачила.

Перші три дні голодування це ніщо порівняно з тим, що я пережила в перші три місяці після його від'їзду. Він не написав. Не телефонував. Я знала, що літак прибув до Варшави, бо після його тижневої мовчанки телефонувала до офісу LOT 'у в Лондоні, щоб переконатися.

Він просто поклав руку собі на серце і зник з мого життя.

Я страждала як дитина, яку віддали на тиждень до дитячого будинку, а потім забули забрати. Сумувала. Неймовірно. Кохаючи його, я не змогла бажати йому чогось поганого і ще більше страждала. За деякий час, з помсти, я

перестала слухати Шопена. Потім, з помсти, викинула платівки всіх опер, які ми разом слухали. Потім, з помсти, зненавиділа усіх поляків. Крім одного. Його. Бо так я, щиро кажучи, не здатна мстити.

Потім мій батько покинув мою маму. Я мусила перервати на півроку навчання і з Дубліна повернутися на Острів, щоб їй допомагати. Це найбільше допомогло мені самій. На Острові все просто. Острів повертає речам відповідні пропорції. Коли йдеш на кліф, який був там уже 8 тисяч років тому, то багато справ, про які люди турбуються, бо вони для них такі важливі, втрачає своє значення.

Через шість місяців після його від'їзду, перед самим Різдвом, мені на Острів переслали пакет листів, писаних на дублінську адресу. Серед них я знайшла картку від Елйота. Ту одну-однісіньку упродовж 12-ти років. На бридкому папері якогось готелю в Сан-Дієго він написав:

Єдине, що я міг зробити, щоб витримати цю розлуку, це повністю зникнути з твого світу. Ти б не була щасливою тут зі мною. Я б не був щасливим там.

Ми – з поділеного світу.

Я навіть не прошу, щоб Ти мені вибачила. Те, що я зробив, не можна вибачити. Це можна лише забути.

Забудь.

Якуб

P. S. Завжди, коли я маю у Варшаві більше часу, я їду у Желязову Волю. Опинившись там, сідаю на лавку в саду біля невеликої садиби і слухаю музику. Часом плачу.

Я не забула. Але той лист мені допоміг. Нехай би я не погоджувалася з тим, та все ж дізналася, як він вирішив впоратися з усім, що було між нами. Це було найекономічніше рішення, яке я знаю, але я принаймні дізналася, що він щось вирішив. Я мала хоча б це його «часом плачу». Жінки живуть спогадами. Чоловіки тим, що забули.

Я повернулася до Дубліна, завершила навчання. Згодом батько вирішив, що вестиме справи нашої сімейної фірми на Острові. Я витримала рік. Переконалась, що мій батько – це тип з нульовим коефіцієнтом емоційного розуму. Його високе IQ нічого тут не вирішувало. Щоб його не зненавидіти цілковито, я вирішила втекти з Острова.

Я виїхала до Лондона. Зробила докторат з економіки в Queens Mary College, навчилася грати на фортепіано, ходила на балет, знайшла працю на біржі, слухала опери. Вже більше ніколи не було такої перерви, яка була б важливішою за виставу. І не було також такого шампанського.

Потім з'явилися чоловіки без сенсу. З кожним черговим мені все менше хотілося наближуватись до наступного. Дійшло до того, що часом, коли я була з ними в ліжку і навіть тоді, коли вони «там унизу» мене цілували, то я «там нагорі» все одно почувалася самотньою. Бо вони лише механічно доторкалися до мене поверхнею епідермісу на своїх губах або язичі.

А Елйот... Елйот мене просто «з'їдав». Так жадібно, як з'їдають першу полуницю. Часом занурював її в шампанське.

Я не змогла полюбити жодного з тих мужчин, які мали на губах лише епідерміс.

Після двох років перебування в Лондоні я помітила, що взагалі не маю товаришок і що більшість моїх приятелів – гомосексуалісти. Окрім того, приховуючи свої справжні почуття, вони можуть бути чоловіками на ціле життя. Мені пощастило зустріти найкращих. Чутливі, делікатні, прислухаються до того, що ти хочеш сказати. Вони нічого не повинні вдавати. Якщо вони платять за твою вечерю, то не для того, щоб забезпечити собі право зняти твої трусики. А те, що мають кульчики у вухах?

Це ж просто геніально – як каже одна з моїх банківських колег – принаймні маєш гарантію, що хлопець знає, що таке біль, і розуміється на біжутерії.

Потім відійшла моя мама. Ніхто не знає, як це сталося. Вона випала за борт, пливучи поромом з Острова до Калаіс. Її тіла не знайшли. Зате у спальні в її шкатулці знайдено заповіт, написаний рівно за тиждень до тієї подорожі, а також її шлюбну обручку, розполовинену пилкою для розпилювання металу.

Через деякий час смуток був такий безмежний, що вранці я просто не могла встати. Я мала ендогенну депресію. Тоді мене порятував прозак. Мала зелено-біла таблетка з чимось магічним всередині. Пригадую, як Елйот намагався пояснити мені цю магію дії прозаку. Він пояснював це як фокус із гральними картами. Картами були якісь нейрореле в синапсі. Я не зрозуміла цього до кінця. Але знаю, що це спрацьовує. Мій психіатр теж це бачив.

Ти знаєш, що найбільше людей у депресії накладають на себе руки саме тоді, коли прозак починає діяти, і вони вже близькі до одужання? У справжній депресії ти є зовсім без тяги, що тобі навіть не хочеться перерізати собі жили. Ти ходиш або лежиш наче в застигаючому бетоні. Коли прозак починає діяти, ти нарешті відчуваєш силу, щоб роздобути бритву і йти до лазнички. Тому ті, на самому дні, прозак повинні приймати в лікарні і найкраще – прив'язаними до ліжка шкіряними ремнями. Щоб упродовж декількох днів вони не могли самі йти до лазнички. Але можна обманути пильність санітара і піднятися на дах лікарні.

Після прозаку мій психіатр сказав мені, що я повинна «зробити практичну ретроспекцію» і поїхати до Польщі. Такий собі психоаналітичний експеримент, щоб скоротити час лежання на канапі.

Це було в травні. Я прилетіла в неділю. Я мала чіткий план «практичної ретроспекції» на цілих 7 днів: Варшава, Желязова Воля, Краків, Освенцим. Але це був лише план. У Варшаві я сиділа майже весь час у готелі неподалік

від пам'ятника, біля якого стояли вартові. Кожного ранку після снідання я замовляла таксівку і їхала до Желязової Волі. Сідала на лавці біля садиби, слухала Шопена.

Іноді не плакала.

До Желязової Волі я приїздила щодня. Окрім четверга. У четвер, коли я туди їхала, як і щодня, таксівкою, по радіо хтось вимовив його ім'я. Я наказала таксистові повернутись і їхати до Вроцлава.

У деканаті годину шукали когось, хто б говорив англійською. А коли врешті знайшли, то якась приемна пані сказала мені, що Елйот виїхав до Німеччини і, звичайно, уже не повернеться: «Хто був би такий дурний, щоб повертатись?»

Як він міг виїхати до Німеччини? Після того, що німці зробили з його батьком у таборі?!

Та приемна пані в деканаті не знала його адреси. Втім, я не хотіла її мати. Того самого вечора я була знов у Варшаві. Ретроспекція закінчилась. Психіатр був неправий – мені це зовсім не допомогло.

Може, Ти знаєш, яким правом, яким холерним правом Елйот передбачив, що я б не була щаслива в цій країні? Бо що? Бо будинки сірі, бо в магазинах лише оцет, бо телефони не працюють, бо туалетний папір, якого нема, бо склянки для мінеральної води на заіржавілих ланцюгах? Чому він мене не запитав, чого я насправді потребую в житті? Я ж взагалі не телефоную. Не п'ю мінеральної води, а оцет вживаю до всього, навіть до fish'n'chips.

Ні! Він навіть не завдав собі труда мене запитати. Той, хто питав мене про все, включно з тим, «що це за відчуття, коли тампон з кров'ю набухає в тобі».

Він поклав руку на одному з тих двох сердець і виїхав. А я могла б копати з ним криницю, якби виявилось, що там, куди він мене забирає, ще немає води.

Потім навіть світ, який нібито нас розділив, переставав уже бути поділеним. Настали такі часи, що ввечері я лягала спати, а вночі в якійсь країні змінювалась політична система.

Лондон мав на мене засильний тиск. Щоб витримати, треба було бути герметичним. Інакше все відлетить з тебе. Це чиста фізика. Я не вміла бути аж такою герметичною. Легше, коли двоє «тримаються за покривало». Я не зуміла бути сама. Навіть коли я комусь дозволяла засинати біля себе, то завжди траплялося так, що то я мусила тримати два покривала. Крім того, мені, безперечно, було важче. Адже ж я з села. Дублін цього не змінив. Острів завжди був селом. Селом на кліфі. Найгарнішим, яке я знала. Але я не хотіла повертатися на Острів. Згодом виявилось, що я навіть не мусила.

Колись після опери і після вечері, яка була ніщо інше як поділом за ікрою «решток» якогось меншого банку між двома більшими, директор одного з більших банків запитав мене, – я одержала запрошення, бо була «біржовим аналітиком молодого покоління, який подає надії» (в перекладі на

загальнозрозумілу в банку мову означало, що в мене найкращий бюст у відділі цінних паперів), – чи я також мешкаю в Ноттінг-Хілл. Коли я відповіла жартوما, що не можу собі дозволити помешкання в Ноттінг-Хілл, він усміхнувся, показуючи бездоганно білі зуби, і відповів, що це, без сумніву, незабаром зміниться, але тепер і так не має значення: він «завжди мешкає неподалік», хай би де я проживала. Я це чітко зрозуміла. Мені навіть сподобалася така відповідь. Хоча він був французом, але розмовляв, що є абсолютним винятком, англійською з американським акцентом. Мені в ньому сподобалося також і те, що, на відміну від усіх інших, був мовчазний упродовж цілого вечора, хоча й мав у тому банківському починанні найважливішу роль. Крім того, вітаючись, поцілував мені руку. З тієї вечері ми вийшли разом.

Він мешкав у Park Lane Hotel. Був імпотентом. Жоден мужчина після Елйота не був таким ніжним, як він того вечора. Його не було, коли я прокинулася вранці в його ліжку. Через тиждень мене запитали, чи не хотіла б я керувати «стратегічно важливим відділом нашого банку в Ноттінг-Хілл». Я не хотіла. Я зателефонувала до нього після ланчу і запитала, чи немає якого «стратегічно важливого відділу» в Саррей. Саррей як Острів, тільки на землі. Того самого вечора він прилетів з Ліона, щоб сказати мені за вечерею, що «е, звичайно, такий відділ, є віднині». Коли після випивки в барі ми пішли до його кімнати в Park Lane, там стояв найкращий CD-плеер, який тільки можна було купити впродовж кількох годин у Лондоні. Біля нього, в чотирьох рядах, стояло кількасот дисків з серйозною музикою. Кількасот.

Я думаю, що він мене кохає. Він делікатний, чуттєвий, вдивляється в мої очі з таким сумом. Він не пропадає за музикою, але привозить мені все, що музично обдарована асистентка відділу реклами його банку відшукає на світових фонографічних фірмах, які спеціалізуються на продукції дисків із серйозною музикою.

Часом я отримую диски, перш ніж вони з'являться в магазинах Європи. Він здатний прилетіти з Ліона, зустрітися зі мною на летовищі і забрати на концерт до Мілана, Рима або Відня. Після концерту ми не завжди йдемо до якогось готелю. Він повертається до Ліона, а мене садить у літак до Лондона.

Під час концерту він весь час стискає і цілує мої руки. Я не люблю цього. Концерт Караяна це не фільм у затемненому кінотеатрі. Але я дозволяю йому так робити. Він добрий чоловік.

Він не хоче нічого особливого від мене. Я лише повинна казати, як сильно його прагну. Більш нічого. Часом він розповідає мені про своїх доньок і дружину... Витягає гаманець і показує їхні фотографії. Він дбає про мене, добрий. Тричі на тиждень я отримую від нього букети квітів. Трапляється, їх приносять навіть уночі.

Я не сказала йому, що люблю пурпурові троянди. Це для мене дуже особисте.

Я б могла очолити цей банк у Кемберлі. Вже від завтрашнього ранку. Вистачило б одного дзвінка. Але я не хочу. Я волію бути «біржовим аналітиком, який подає надії» і не мати жодної відповідальності.

Я щораз краще граю на фортепіано. Багато подорожую. У Кемберлі в мене старий будинок із садом, повним пурпурових троянд. Коли немає візиту з Ліона, зустрічаюся у вікенди в Лондоні з моїми приятелями з кульчиками у вухах і ми робимо божевільні речі. Відвідую Острів.

Раз на рік я їжджу на зустрічі нашого курсу до Дубліна. Завжди в другу суботу травня. В Дубліні ночую в Trinity College. Відтоді, як Елйот звідти виїхав, там практично нічого не змінилося. Але в Trinity нічого не змінюється від XIX ст. У суботу вночі я втікаю із зустрічі нашого курсу і йду коридорами під бюро, у якому він тоді працював. Тепер там склад. Але двері такі самі. Мені приємно там трохи постояти. Тоді я теж багато разів стояла. Але один раз наважилася постукати. Це було трохи іншої ночі, ніж та нинішня. Рівно 12 років тому. Тоді його день народження закінчувався, а не починався.

Потім я повертаюся і затримуюся біля тієї аудиторії, де світло вмикалося і вимикалося з таким галасом, коли він впирався плечима об вимикач, а я стояла навколішках перед ним. Туди тепер не можна увійти. Але все видно через помальовану шибку в дверях. Потім я повертаюся на зустріч однокурсників і напиваюсь.

Останнім часом я відчуваюсь дуже самотньою. У мене буде дитина. Давно вже пора мати дитину. Мені вже 35 років. Крім того, я хочу мати щось своє. Щось, що я любитиму. Бо насправді – понад усе в житті я хочу когось любити.

Кілька днів тому я вислала e-mail до The Sperm Bank of New York, найкращого банку сперми в США. Вони найтактовніші, роблять найкращі генетичні тести і мають найповніші каталоги. Через місяць я лечу на зустріч з їхнім генетиком. У принципі, це лише формальність. Я б хотіла, щоб це була дівчинка. Я надіслала їм свій профіль. Ти не уявляєш собі, скільки донорів має IQ понад 140! А крім того, донор повинен бути з «музично обдарованого оточення», мати докторат і походити з Європи. Мені надіслали список прізвищ. Понад 300 донорів. Я вибрала лише з польськими прізвищами.

Я намагаюсь пригадати, які були очі в Елйота. Він мені говорив, що сірі. Я завжди бачила зелені. Коли я вибрала зелені очі й додала докторат з точних наук, залишилося 4 донори. Остаточо виберу одного з них після розмови з генетиком у Нью-Йорку.

Надходить ранок. Сьогодні неділя. 30 квітня. Це такий особливий день. Я маю на цей день два спеціальні келихи. Але це аж на вечір. Увечері я послухаю «Богему» Пуччіні, запалю сигару, яку привезла собі з Дубліна, і вип'ю найкраще шампанське. В перерві між першим і другим актом.

Я вип'ю і з Твого келиха. Всього найкращого в день Твого народження, Елйоте...

Дженніфер

P.S. Коли в мене народиться донечка, вона буде називатися Лаура Джейн.

ВОНА: Вони доїжджали до Франкфурта-над-Одером. Вона взяла пляшку з мінеральною водою. Подивилась на нього. Його комп'ютер лежав увімкнений на колінах, а він сидів із притисненою до серця правою рукою і вдивлявся у вікно. Вона також часом дивиться відсутнім поглядом, коли над чимось глибоко замислиться. Повіки не стулені, зіниці збільшені й зовсім нерухомі. Втуплені в одну точку. Точнісінько так само було з ним. Це неприродно. Та рука на серці й нерухомі очі. Його обличчя виражало сум. Майже біль.

У якийсь момент хтось відчинив двері. Поважного віку чоловік устроїв голову в купе і голосно зачитував номери місць. Врешті звернувся до нього німецькою:

– Чи ви теж маєте плацкарту на це місце?

Він не реагував. Чоловік запитав удруге, і коли він знову не зреагував, відважився доторкнутися до його плеча.

– Вибачте, але чи ви також маєте плацкарту на це місце?

Він мав вигляд пробудженого зі сну. Відразу ж встав, поступаючись місцем прибульцеві.

– Ні. Я не маю жодної плацкарти. У мене навіть немає квитка. Це ваше місце.

Він вимкнув комп'ютер і заховав його до шкіряної торби. Повільно, щоб нікого не штовхнути, зняв свою валізку й поставив на підлогу. Випхав її на коридор вагона. Торбу з документами перевісив через плече. Зняв з гачка маринарку і перекинув її через торбу комп'ютера. Повернувся обличчям до внутрішньої частини купе і сумно подивився на неї. Попрощався з усіма в купе польською та німецькою і вийшов. Більше вона його не бачила.

@2

ВІН:Життя переважно сумне. А потім одразу вмираеш...

До Інституту генетики Фундації Макса Планка найлегше доїхати шестисмуговою автострадою, яка простягається відразу ж біля сучасного будинку, у якому міститься його бюро. Це одна з найрухливіших автострад Мюнхена. Вона веде далі просто до центру міста, а там, де розташований його інститут, відділяє оточені високим парканом території базару від решти міста. Приблизно за сто метрів від інституту в напрямку до міста над автострадою пробігає віадук. Один зі стовпів віадуку стоїть на зеленій смузі, яка розділяє проїжджу частину автостради. За німецькими правилами його моторолер занадто повільний, щоб рухатись ним по автостраді. Отож віадуком

він пробирається насамперед до базару, а звідти нормальними вулицями іде додому.

Учора він вийшов з інституту близько одинадцятої вечора. Він мав намір відмовитись від їзди моторолером і поїхати метро. У Мюнхені січень дуже холодний, у світлі ліхтарів на тротуарах іскрився лід. Моторолер на льоду непрогнозований. Він знав про це ще з минулої зими, коли упав на замерзлій калюжі і провів три дні зі знерухомленим коліном у гіпсі. Але коли він подумав, що мусив би тепер іти п'ятнадцять хвилин до двірця, потім чекати, може, навіть пів години, на метро, вирішив, що «цей один останій раз» ще поїде моторолером.

Біля середнього стовпа, на лівій частині вулиці, просто навпроти в'їзду на віадук, лежав перевернений, дощенту розбитий і спалений автомобіль. На тротуарі з другого боку автостради бігала довкола молода жінка в хутрі, пхаючи перед собою дитячий візок. Вона щось розпачливо кричала іноземною мовою. Коли вона поверталася до нього, він бачив, що вона під хутром зовсім гола. На узбіччі стояв, мигаючи аварійними вогнями, сріблястий мерседес із відкритими навстіж дверцятами. Огрядний лисий чоловік стояв біля мерседеса і кричав у стільниковий телефон, люто копаючи при цьому машину.

Під віадуком було повно диму, з уламків багажника автомобіля усе ще виривалися малі язички полум'я. Спершу він хотів утекти. Але це тривало лише якусь частку секунди. Він зупинився. Поставив моторолер на тротуарі під стіною. Перевірив, чи ніщо не іде, і повільно рушив у напрямку до стовпів. Він іще не знав, що робить. Просто відчував, що повинен туди піти. Він боявся. Дуже боявся. Від диму йому почали сльозитися очі.

Раптом стало світло як удень. З базару на великій швидкості виїхала поліцейська машина. Окрім голубих світел, які вмикаються в таких ситуаціях, на даху поліцейського BMW світився потужний прожектор, який спрямовував промені світла на уламки автомобіля. Ще до зупинки BMW з нього вискочило четверо чоловіків із вогнегасниками. За хвилину уламки авто покрила груба верства білої піни. Тоді ж над'їхала червона пожежна машина.

Сильний струмінь води з резервуарів на причепі змив піну. Коли вода зійшла з уламків, один з пожежників ліг на автостраду і просунувся в авто. За хвилину виліз, встав, підійшов до стовпа віадуку і почав блювати.

Він усе це бачив, стоячи за стовпом, за декілька метрів від розбитого авто. Несподівано якийсь чоловік у чорній шкіряній куртці вхопив його під руку, перебіг з ним на другий бік вулиці і залишив неподалік срібного мерседеса.

Жінка в хутрі далі ходила довкола, говорячи щось сама до себе. Дитина у возику захлиналася від плачу. Двері мерседеса були зачинені. Огрядний чоловік зі стільниковим телефоном зник.

Якийсь момент йому здавалося, що це неправда. Мовби він випадково опинився на зйомках якогось трилера і за хвилину дізнається, що зараз можна зробити перерву і що цю сцену повторять ще раз. Але це не був фільм. Таке могло трапитися тільки в житті.

Молода дівчина з Румунії – все це він дізнався від поліціанта у шкіряній куртці, який згодом допитував його в поліцейському BMW – проститутка. Їй 18 років. Щоб заробити на стороні, вона часом втікає зі свого постійного місця на вулиці в центрі Мюнхена і приходять сюди, під віадук. Це винятково зручне місце. У чудовій точці. Особливо, коли в Мюнхені відбувається якийсь ярмарок. За таких обставин завжди можна додатково заробити. Дівчина стає на краю тротуару, і коли наближається якесь авто, розпинає хутро, під яким зовсім нічого немає. Французький за 40 марок, рукою за 30 і нормально з проникненням за 60. Без презерватива ціна взимку потроється, а влітку подвоюється. Хутро, одне на чотирьох дівчат, вони взяли на прокат у театрі.

Румунка в Німеччині без візи і приїхала сюди вагітна. Навіть вагітна вона стояла на вулиці. Тепер має піврічну доньку. Сьогодні ввечері через цей ярмарок усіх колежанок «виставили», і вона не мала з ким залишити дитину. Вирішила, що візьме її під віадук. Колись улітку вона вже так робила. Мала спала, коли вона закотила візок під кручу і сховала його за кущами, які обростають земляний вал обабіч віадуку.

Під'їжджав автомобіль. Вона швидко збігла на тротуар і розіпнула хутро. Срібний мерседес зупинився. Вона підійшла і через відчинену шибку встромила голову в кабінку, з наміром узгодити ціну. В цей момент сталося щось неймовірно жакливе. Поліцай у шкіряній куртці притишив голос і подивився на нього, ніби запитуючи, чи він насправді хоче це почути.

Ніхто не знає, чому це сталося. Може, через віадук проїздила якась дуже велика вантажівка, яка спричинила вібрацію усієї конструкції. Може, через неуважність і поспіх дівчина не затиснула до кінця гальма коліс возика. Може, дитина ворухнулася у візку занадто різко. У всякому разі, коли голова дівчини була в срібному мерседесі і вона домовлялася з клієнтом про ціну, візок з дитиною скотився з кручі віадуку, переїхав через тротуар і виїхав на автостраду. Саме в цей момент під віадук своєю маздою заїздив той студент. Там є обмеження до 80 кілометрів на годину, але хто його дотримується? Особливо поночі. В останню мить він, напевно, побачив візок, який котився з-за мерседеса. Побачив і загальмував. Намагався об'їхати. Машину занесло на слизькому: волога замерзала. Той пожежник казав, що тіло студента сплавилось в полум'ї з бляхою кузова, що тільки й залишився після згорання салону мазди. Дівчинці у возику нічого не сталося. Від студента залишились обпалені останки. Він був одинаком. Батьки купили йому авто, коли він вступив у навчальний заклад. Неповних 20 років. Вони ще не знають. Мешкають недалеко. В Ерлангені. Коли він закінчить цей протокол, мусить поїхати до них і все їм сказати. Що їхній син помер, і від нього залишився впаяний слід на внутрішній стороні кузова і попіл з того, у що він був убраний.

Додому він повернувся метро. Залишив моторолер під стіною віадуку. Не міг заснути. Даремно намагався читати. Не міг зосередитись. Витягнув вино і ввімкнув музику. Сів у спальні на підлозі біля ліжка і пив з пляшки. Думав про батьків того студента. Він хотів би їм сказати, що це можна пережити. Він хотів би їм це сказати до того, як у них з'явиться той поліціант. Він думав про нього, про поліціанта в шкіряній куртці. Раптом він здався йому героїським і шляхетним. І думав про ту румунку. Чи можна жити, знаючи це, і не збожеволіти?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=48799989&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Рафал Воячек (1945–1971) – польський поет і прозаїк. Покінчив життя самогубством. – Прим. пер.